

RAPPORT

Uppdrag att införa anläggningar för nykterhetskontroller

Delredovisning av regeringsuppdrag N2017/05711/MRT

Trafikverket

Postadress: Trafikverket, 781 89 Borlänge

E-post: trafikverket@trafikverket.se

Telefon: 0771-921 921

Dokumenttitel: Delredovisning av uppdrag att införa anläggningar för nykterhetskontroll

Författare: Anders Wiman

Dokumentdatum: 2018-03-28

Ärendenummer: TRV 2017/91801

Version: 1.0

Kontaktperson: Lennart Kalander

Innehåll

Bakgrund	4
Lägesbeskrivning	4
Fortsatt arbete och förslag att införa trafiknykterhetskontroller	6

Bakgrund

Trafikverket har fått i uppdrag att införa anläggningar för nykterhetskontroller i vissa hamnar. Trafikverket ska även föreslå hur mobila lösningar för automatisk nykterhetskontroll kan användas vid övriga hamnar och andra lämpliga platser i trafikmiljön. Uppdraget till Trafikverket omfattar:

- Utveckling, anskaffning och etablering av utrustning till fasta anläggningar och mobila lösningar för automatisk nykterhetskontroll
- Underhåll, drift och teknisk förvaltning av anläggningarna
- Informationsinsatser med anledning av införandet
- Ansvar för att utvärdering av verksamheten genomförs, samt
- Etablering av ett användarråd.

Trafikverket ska ingå nödvändiga överenskommelser med berörda myndigheter, huvudmän, markägare m.fl. I den utsträckning överenskommelser förutsätter utgifter på statens budget ska dessa ingås med förbehåll för att riksdag och regering fattar nödvändiga beslut. Om det bedöms nödvändigt ska Trafikverket lämna förslag till förändringar i befintlig lagstiftning. Polismyndigheten och Tullverket ska beredas möjlighet att inkomma med synpunkter under uppdragets genomförande.

Införandet ska ske stegvis och minst en anläggning ska vara i drift senast den 1 juli 2018. Uppdraget ska slutredovisas senast den 31 december 2020.

Lägesbeskrivning

Trafikverket har sedan uppdraget mottogs arbetat med erforderliga omvärldsanalyser, juridiska förutsättningar och övriga aktiviteter som krävs för etablering av anläggningar för nykterhetskontroll.

Omvärldsanalys

Som en del i utvecklingsarbetet har Trafikverket gjort en omvärldsanalys av tidigare genomförda försök och studier inom området, tekniska lösningar för nykterhetskontroller och frivilliga egenkontroller hos företag/organisation.

Analysen omfattar bland annat möjliga leverantörer av tekniska lösningar för automatiserade nykterhetskontroller av typen fasta och mobila alkobommar. Den visar att det i dagsläget endast finns en leverantör på marknaden som har en utvecklad teknisk lösning för uppgiften. Leverantören är MHF med sin "alkobom" som användes i tidigare gjorda försök i Göteborg och Stockholm. Detta innebär att det inte finns någon mogen marknad inom området vilket också innebär att det för närvarande inte finns några relevanta standarder att hänvisa till vid en eventuell upphandling.

Analysen visar också att de "Mobila enheter för automatisk nykterhetskontroll", som ibland nämns i sammanhanget, idag inte existerar på marknaden. Det är inte heller inom det området som utveckling sker idag, utan den har sin tyngdpunkt i fordonsmonterade alkolås och egenkontroll. Något som kommer allt mer är olika lösningar för att ansluta fordonsmonterad utrustningen mot "molnet" så att t.ex. arbetsgivare, trafikplanerare och liknande kan följa fordonet och förarens status i realtid och agera om exempelvis en förare skulle blåsa "rött".

Utifrån detta har möjligheten för genomförandet av en innovationsupphandling analyserats. Analysen visar att den omogna marknaden och de utvecklingsinitiativ som

för närvarande finns sammantaget innebär att förutsättningar för en framgångsrik innovationsupphandling av anläggningar för nykterhetskontroll är mindre goda. För att möjliggöra en första etablering enligt regeringsuppdraget kommer Trafikverket därför att hyra den fasta bomanläggning som MHF äger.

Juridiska förutsättningar

Trafikverket har tillsammans med Polismyndigheten och Tullverket undersökt juridiska förutsättningar för operativ drift av anläggningar för nykterhetskontroller i hamnar.

För att möjliggöra operativ drift av sådana anläggningar krävs tillgång till dedikerad personal, med rätt befogenheter och kompetens. För att inte kontrollmyndigheterna ska belastas kan införande av trafiknykterhetskontrollanter vara ett alternativ. En förutsättning för det är att trafiknykterhetskontrollanter kan ges den befogenhet som krävs för detta. Trafiknykterhetskontrollant är en person (utanför kontrollmyndigheterna) med specifik utbildning och befogenhet att manuellt stoppa fordon och genomföra utandningsprov med sållningsinstrument.

Trafikverket har tillsammans med Polismyndigheten granskat gjorda rättsanalyser till tidigare genomförda försök med "alkobom"-anläggningar och tidigare försökslagstiftning avseende trafiknykterhetskontrollanter. Enligt den analys som Polismyndighetens rättsavdelning då gjorde är användning av "alkobommar" att betrakta som våldsanvändning vilket innebär att trafiknykterhetskontrollanter inte kan nyttjas. En sådan anläggning måste därför bemannas av bemyndigad personal från någon kontrollmyndighet. Eventuella förslag på justeringar av befintlig lagstiftning som skulle kunna möjliggöra användning av trafiknykterhetskontrollanter för detta ändamål har inte genomförts.

Tidigare försökslagstiftning för trafiknykterhetskontrollanter

Funktionen trafiknykterhetskontrollant har sin utgångspunkt i ett förfarande i Ystads hamn där väktare i ett auktoriserat bevakningsföretag, på uppdrag av kommunen, genomförde frivilliga nykterhetskontroller av fordonsförare. Dåvarande justitieministern Beatrice Ask tillsatte då en utredning om väktares möjligheter att ta alkoholutandningsprov inom ramen för myndighetsutövning, d.v.s. under färd.

Utredningen resulterade i en lag om försöksverksamhet med trafiknykterhetskontrollanter i hamnar. I stora drag innebar det att trafiknykterhetskontrollanter genom försöksverksamheten fick rätt att i hamnar under polismans ledning, genomföra sållningsprov för alkohol.

Någon verksamhet bedrevs dock inte med denna lagstiftning som stöd och lagen upphörde 2016-07-01.

Etablering av utrustning till fasta anläggningar för automatisk nykterhetskontroll

Trafikverket har fört dialog med Sveriges Hamnar, Svensk Sjöfart och enskilda hamnar om lämpliga platser för trafiknykterhetskontroller och former för etablering och drift. De rederier som trafikerar aktuella hamnar har också inkluderats i dialogen. Syftet är att

skapa delaktighet och minska rederiernas farhågor om att införande av nykterhetskontroller skulle påverka deras logistik på ett negativt sätt. Inriktningen är att samtliga hamnar kommer att vara föremål för nykterhetskontroller och att den första anläggningen ska vara en anläggning med bommar.

Trafikverket för även en dialog med Polismyndigheten, Tullverket och Kustbevakningen avseenden former för bemanning av anläggningar för trafiknykterhetskontroller. Dialogen visar att det råder osäkerhet och en viss tveksamhet hos ovan nämnda aktörer till införande av "alkobom"-anläggningar i hamnar. Bevekelsegrunden för detta är i huvudsak en resursfråga även om anläggningen drivs intermittent, vilket ytterligare accentuerar behovet av att lösa problematiken på annat sätt, t.ex. om lagstödet kan förändras så att trafiknykterhetskontrollanter kan användas. Trafikverket har dock tillsammans med Polismyndigheten enats om operativ drift av den första "alkobom"-anläggningen.

För att möjliggöra en första etablering enligt uppdraget har Trafikverket förhandlat med MHF om ett avtal avseende etablering och teknisk drift av en "alkobom"-anläggning, samt en option på att hyra ytterligare en anläggning. Inriktningen är att den första anläggningen kommer att vara på plats och i drift den 1 juli 2018. Vad gäller val av hamn förs för närvarande diskussioner med både Stockholms hamnar och Göteborgs hamn/Stenaline.

Utveckling av koncept för trafiknykterhetskontroller och förslag att införa trafiknykterhetskontrollanter

Trafikverket och Polismyndigheten har, under det senaste året, gemensamt drivit ett projekt i syfte att hitta nya former för att minska rattfylleriet i hela vägnätet.

Projektet har utvecklat ett koncept som bygger på att förebygga rattfylla i trafiken genom en kombination av nykterhetskontroller innan färd och under färd. Att hindra en påverkad förare innan färd innebär att inget brott har begåtts av föraren och att ingen olycksrisk har uppstått. En rattfull förare som stoppas under färd har gjort sig skyldig till ett allvarligt trafikbrott och skapat en olycksrisk. Därför läggs stor vikt vid åtgärder som hindrar att förare påbörjar en färd i påverkat tillstånd.

Många olika aktörer i samhället möter förare innan en färd påbörjas, t.ex. rederier, åkerier, hyrbilsföretag och parkeringsbolag. Om dessa aktörer inför nykterhetskontroller innan färd finns det potential att, utan statliga investeringar, väsentligt minska antalet påverkade förare på vägarna.

Konceptet innebär att nykterhetskontroller under färd genomförs av myndigheterna med hjälp av trafiknykterhetskontrollanter. Trafiknykterhetskontrollant är en person (utanför kontrollmyndigheterna) med specifik utbildning och befogenhet att stoppa fordon och genomföra utandningsprov med sållningsinstrument. Befogenheten regleras i adekvat lagstiftning och polisen leder kontrollinsatsen på distans.

Hur trafiknykterhetskontrollanterna, och erforderlig utrustning, ska tillhandahållas kommer att analyseras vidare. Verksamheten ska också ses som ett komplement till de trafiknykterhetskontroller som kontrollmyndigheterna bedriver idag. Konceptet är flexibelt och kan användas i hela vägnätet, inklusive hamnar, och kan anpassas till den detekteringsteknik som för tillfället är aktuell och tillgänglig.